

O FATĂ TÎNĂRĂ PE PATUL MORȚII (II) (Alexandrina Mihăescu) *A Young Girl on Her Death Bed II (Alexandrina Mihăescu)*

Prof.Dr. Al. CISTELECAN
„Petru Maior” University of Târgu-Mureș

Abstract

The article presents a forgotten and early dead writer: Alexandrina Mihăescu. The author debates upon her life, the echo of her work, followed by an analysis of her poetry and prose.

Keywords: Alexandrina Mihăescu, disease, death, popular culture, resentment

S-a stins la 19 ani, după ce și-a văzut murind, de aceeași boală (tuberculoza), cele două surori mai mari. N-a făcut decât patru clase primare. Alexandrina Mihăescu (n. 1876, la Gura Sărății, Buzău; d. 1895) era sora lui Nicolae Mihăescu-Nigrim și nici măcar n-a apucat să iasă din satul natal. Scria pe ascuns poeme și povestiri. Dacă o fi adevărat ce spune notița din *Vieța* lui Vlahuță (nr. 24/1895), tatăl ”i-a ars o mulțime de cîntece scrise de copilă, pentru că nu vroia s-o vadă ocupîndu-se cu asemenea nimicuri”.¹ Prin abuz de încredere, Nigrim îi trimite poezia *Bate vîntul la Lumea ilustrată* și poezia apare în numărul de Crăciun din 1890. Poeta nu e însă bucurată de surpriză – ba din contră – ”și de atunci /.../ își ascundea cu multă grijă scrierile sale, socotind publicarea lor ca o glumă-bajtocură”.² Ascunse (printre ”filele cărților sale” sau ”sub salteaua patului în care a murit”)³ au rămas pînă după moarte. Din familie cu stare - ”părinți proprietari, oameni bogați și cu vază,” poate chiar ”vlăstar dintr-o veche viță boierească”⁴ – Alexandrina era, deși doar cu un început de instrucție, cititoare pasionată și cu vocație de artă. A deprins singură flautul și se laudă unei prietene (Maria T., pe care-o alintă ”Jiu”; ea semnează uneori, ca-ntr-o fetă, ”Bibișor”) că a învățat ”o doină din flaut atît de frumoasă și tristă în cît auzind-o, ți-amintești de ciobanul care-și pierduse oile prin crîng”.⁵ Boala însă o macină fără cruțare și scapă cîteodată – către Nigrim, dar și către Jiu – accente realmente disperate: ”Da! Să mor, să fiu aproape de surorile mele, să scap de... care-mi omoară sufletul pe fiecare zi. Vor fi trei morminte în șir...”.⁶ Sau, de pe pragul morții: ”Eu nu mai pot nimic decât să dorm, mă simt mulțumită dormind și ce rău îmi face cînd mă deșteaptă cineva. Știi? Aș vrea să dorm, să dorm mereu, fără să mă mai

¹ Notița e reprodușă (p. 152) într-un ”dosar de receptare” care încheie ediția a III-a din sigurul volum al Alexandrinei Mihăescu: *Flori de zăpadă*, Opera postumă, Ediția III, Cuprinzînd bucăți inedite, portret și semnătură, Tipografiile Române Unite, București, 1926; prima ediție a apărut la trei ani după moartea bieteii fete: *Flori de zăpadă (Poesii, Proze, Impresii, etc.)*, Opera postumă, Editura Librăriei G. Sfetea, Rîmnicu Vîlcea, 1898; o a doua ediție a apărut în 1907: *Flori de zăpadă*, Opera postumă, Ediția a II-a, Cuprinzînd bucăți inedite, Librăria Socec, București, 1907. Edițiile nu sunt chiar identice. Vreau să-i mulțumesc aici lui Mihai Iovănel pentru bunăvoința cu care mi-a pus la dispoziție aproape întreaga bibliografie folosită – și în primul rînd edițiile din *Flori de zăpadă*.

² *Notița biografică la Flori de zăpadă*, ediția a III-a, p. 3. Din această ediție vom cita.

³ Idem, p. 4.

⁴ Savin Constant, *Viața și opera poetei Alexandrina Mihăescu*. Lucrare premiată de revista ”Clipa”, Tipografiile Române Unite, București, 1926, p.38.

⁵ *Flori...*, p. 112.

⁶ Idem, p. 129.

deștept”.⁷ Atmosfera trebuie să fi fost tot mai înăbușitoare, căci o exorcizează printr-o ghidușie cam sinistră: se preface că moare, că delirează – și-n vremea asta le aude pe bocitoare cum se ceartă care să-i ia pantofii și care paltonul.⁸ Deh!

Fotografia arată o față cu părul creț și ochi dilatați și exoftalmici, dominînd autoritar celelalte trăsături. E detaliul de care-s impresionați toți comentatorii: Iorga-i vede ”strașnic de mari”⁹ iar Antemireanu – ”hipnotizatori de vii și clari”.¹⁰ Semăna, probabil, cu ”fata proprietarului” din schița *La horă*: o față ”de vre-o șapte-spre-zece ani”, ”oacheșă, cu ochii mari, negri, vioi, nici înaltă, nici mărunță” și care ”la toți le e dragă”.¹¹ Nu-ncape vorbă, va fi fost – și-n cazul ei - și altceva decît compătimire. Mai ales că Alexandrina e apropiată de oamenii simpli (nu doar de cultura populară, față de care făcuse pasiune devotată, căci se apucase serios de niște *Culegeri din folclor*: ”strîng cîntece și povești din gura poporului spre a le publica mai tîrziu”, se laudă Bibișor către Jiu)¹² și nu-i cu nasul pe sus. Se simte, bunăoară, ușor flatată cînd, dintr-un ”cîrd de flăcăi”, unul se uită mai insistent la ea (chiar dacă, modestuță, își zice: ”se vede că unde eram cernită”; tocmai murise Eliza, una din surori, și cele cîteva pagini de jurnal sunt din preajma acestui eveniment).¹³ Ceva cochetație cu un astfel de flăcău se vede și-n poezia *Nu te mai uita* (dedicată, pe verso, zice editorul, ”unui țăran”). Avea, probabil, și ceva complexe, căci mai transpar și ele din filele de jurnal: ”Da! Eram urîță, așa îmi spusese totdeauna toți în casă”.¹⁴ Oricum, destule circumstanțe și cauze care s-o închidă în singurătate. Și să aibă – cum zice Savin Constant – ca singură mîngîiere scrisul: ”O fată bolnavă scrie. E singura ei mîngîiere.”¹⁵

De scris se apucă repede, de îndată ce gătește școala. Constant zice că scria de pe la 12 ani.¹⁶ Mai insistent, desigur, pe măsură ce boala devenea tot mai irevocabilă și se apropia clipa morții. Creațiile ei poetice – versificări, nu mai mult, totuși – și chiar și prozele trebuie citite cam cum zicea Antemireanu: în ele ”nu trebuie să vezi arta, ci un suflet de o delicateță rară”.¹⁷ La așa biografie, e și greu să cauți altceva. Biata fată a trăit doar sub spectrul morții și ”își vedea – zice Iorga – moartea apropiindu-se /.../ ca hoța fără milă ce se repede asupra tinereții”.¹⁸ Conjunctural, în asemenea împrejurări, s-au spus nu doar vorbe bune, ci și vorbe de tot exaltate. Un ziar din Iași (*Jurnalul*, din 20 oct. 1895) vede în Alexandrina ”o minte precoce fenomenal de dezvoltată și /.../ un talent superior”, ba chiar o ”scînteie genială”.¹⁹ A apucat să scrie despre ea și Mihail Dragomirescu, deși lui i-a plăcut mai degrabă proza, poeziile nefiind ”întotdeauna” ”remarcabile prin forma lor simplă”.²⁰ O pomenește, peste ani, chiar și Mihai Zamfir, notînd însă doar că, în 1898, ”un ciclu de poeme în proză apare în

⁷ Ibidem, p. 132.

⁸ Ibid., pp. 133-134.

⁹ N. Iorga, *Oameni cari au fost*, I-II, Ediție îngrijită, prefață și note de Ion Roman, Editura pentru literatură, București, 1967, I, p. 164.

¹⁰ Al. Antemireanu, în ”Epoca”, nr. 690/1898.

¹¹ Alexandrina Mihăescu, *op. cit.*, p. 48.

¹² Idem, p. 143.

¹³ Ibidem., p. 121.

¹⁴ Ibid., p. 122.

¹⁵ Savin Constant, *op. cit.*, p. 22.

¹⁶ Idem, p. 69.

¹⁷ Al. Antemireanu, *op. cit.*

¹⁸ N. Iorga, *op. cit.*, p. 163.

¹⁹ Alexandrina Mihăescu, *op. cit.*, pp. 152-153.

²⁰ Idem, p. 163.

revista *Viața nouă*, semnate de Alexandrina Mihăescu”.²¹ Cu empatie o tratează și Stănuța Crețu, în *Dicționarul literaturii române de la origini la 1900*, reținând, ca supraviețuitoare peste vremi, ”o adiere prospătă de sensibilitate naivă, copilărească.”²² Mai aproape de o prețuire corectă – chiar dacă și ea atinsă de compasiune – e judecata – strict fugară, ce-i drept - lui Ilarie Chendi: ”o copilă cu mic talent de versificare” și cu ”o frază destul de limpede pentru o copilă de 18 ani”.²³ Copila și-a avut însă biograful ei devotat – și mai ales entuziast (care va muri și el la doar 26 de ani, într-un accident feroviar; loc destul, așadar, pentru presupuneri de presentiment și alte paranormale). Poet, prozator, critic, frate de scriitori, Savin Constant confundă – era și ușor – compasiunea cu entuziasmul, confirmând și el ”scînteia genială”²⁴ scăpărată de ziarul ieșean și declarînd-o pe Alexandrina, pe rînd, nu numai ”o povestitoare desăvîrșită,”²⁵ dar și ”o poetă desăvîrșită”.²⁶ Speriat de avangardă și de modernism, crezîndu-le de-a valma ”curente care vatămă sănătatea intelectuală și morală”,²⁷ iorghist fundamentalist (măcar că apropiat de Mihail Dragomirescu), Savin se bate pentru întoarcerea ”bunului simț” în critică și o consideră pe Alexandrina ilustrativă pentru alienarea criticii. E încîntat, firește, că-n versurile acesteia ”seva poeziei populare abundă”²⁸ și că Alexandrina e ”poetă prin fire, nu prin formație,”²⁹ nefiind astfel contaminată de decadentismul de la oraș. Proiecția lui e, desigur, livrescă și ea exaltă simplitatea Alexandrinei pînă la consistența unui clișeu de ingenuitate și candoare absolute: ”în mijlocul oilor, în mijlocul cîmpului și al dealurilor, trăind o viață simplă, modestă în cerințe sufletești, poeta n-a cunoscut nici un scriitor”³⁰; altminteri, are toată dreptatea să dea credit ”sincerității” confesive din versurile Alexandrinei (”pretutindeni a fost sinceră cu propria ei ființă”)³¹ și să-i considere poeziile simple ”cîntece”.³² Ca și Iorga, pentru care ”de moarte se fînguiesc toate versurile,”³³ și el vede în Alexandrina ”o poetă a singurătății și a resemnării”³⁴ și ”o pesimistă prin excelență”.³⁵ E de la sine dat că aceasta e nota dominantă (copleșitor dominantă) și tema devastatoare a versurilor. Statistic însă nu-i chiar adevărat; mai sunt și cîteva poeme rătăcite prin alte teme și tonalități. Chiar și Iorga remarcase cîteva ”miresme eminesciene, dulci și îmbătătoare, /ce/ se desfac din cutare cîntec de iubire”³⁶ (e de acord, firește, și Savin că ”influența eminesciană este vădită”)³⁷ – ce-i drept, timid și rar îngînat. Dar reveria idilică nu-i chiar absentă (cel puțin cîta vreme moartea nu acaparează tot micul univers al poetei) și Alexandrina se visează îmbrățișată eminescian sub tei: ”O, lasă brațul sub al meu/ Să mergem

²¹ Mihai Zamfir, *Proza poetică românească în secolul al XIX-lea*, Editura Minerva, București, 1971, p. 341.

²² *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, Editura Academiei, București, 1979, p. 569.

²³ Ilarie Chendi, *Pagini de critică*, Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și bibliografie de Vasile Netea, Editura pentru literatură, București, 1969, p. 165.

²⁴ Savin Constant, *op. cit.*, p. 69.

²⁵ Idem, p. 27.

²⁶ Ibidem., p. 68.

²⁷ Ibid., p. 9.

²⁸ Ibid., p. 11.

²⁹ Ibid., p. 56.

³⁰ Ibid., p. 16.

³¹ Ibid., p. 22.

³² Ibid., p. 42.

³³ Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 164.

³⁴ Savin Constant, *op. cit.*, p. 7.

³⁵ Ibidem, p. 17.

³⁶ N. Iorga, *op. cit.*, p. 165.

³⁷ Savin Constant, *op. cit.*, p. 48.

împreună/ În valea verde la pîrîu/ Sub farmecul de lună!//...// Vom merge singuri-singurei/ Sub bolțile umbroase/ Și anina-voi flori de tei/ În păru-ți de mătase!//...// Sub teiul sfînt ne-om așeza/ Pe iarba rourată;/ Pe-o dezmiardare noi ne-om da/ Viața noastră toată” (*Sub farmec de lună*). Poate că la Alexandrina acest schimb din final nu trebuie luat ca un simplu clișeu autoritar de romanță (deși devenise), ci ca o intensitate de visare cu acoperire. Cu atît mai mult cu cît biata fată nici nu îndrăznește, de fapt, să-și facă visuri de amor: ”Primii, ca dar de ziua mea,/ În cale-o galbenă lălea./ Era frumoasă și-o păstrez;/ A fost un dar necunoscut.../ Și totuși dac-am priceput.../ Nu știu... nu vreau să crez!” etc. (*De ziua mea*). Și-i e frică (o frică destul de cochetă, firește) chiar și de gesturile vag ofensive: ”Nu te mai uita la mine/ Așa dulce – cînd mă vezi,/ Prea e galeșă privirea-ți,/ Prea-ți sunt ochii mari și verzi!// Lasă-ți genele frumoase/ Să se plece blînd în jos,/ Ele-o taină îmi descoper,/ Înger palid și frumos” etc. (*Nu te mai uita...*). E însă destul atîta pentru ca fragila promisiune de priviri să dispară și Alexandrina să consemneze, tristă, schimbarea: ”Cînd te-am văzut întîia oară/ Erai mai vesel, nu știu cum;/ mai îndrăzneț erai la vorbă,/ Erai mai altfel ca acum!// Priveai în ochii mei întruna/ Și-mi tot zîmbeai, eu nu știu cum;/ Aveai mult farmec la zîmbire,/ Erai mai altfel ca acum” etc. (*Ce-ai fost atunci, ce ești acum!*...). E un mic album de reverii și sentimente inhibitate, pe care Alexandrina îl va abandona însă repede. De altminteri, în tot volumul există un singur cîntec de elan primăvărat (poate și el pe fond disperat): ”Și-i primăvara blîndă/ Și-s pomii înfloriți;/ Veniți cu mine, copilași,/ Veniți!” etc. (*Veniți!*...). Chiar și reveriile de natură, oricît de promițător ar porni, se-ntorc degrabă în elegii, căci natura Alexandrinei vorbește (ca la mai toate poetele) în alegorii și depune imediat despre sine: ”E noapte dulce, luminoasă,/ Pe cer clipească alene/ Frumoase stele lucitoare/ Din lungile lor gene!// Iar luna-n undele din vale/ Își scaldă fața dulce,/ Pe cînd izvorul printre pietre/ În calea lui se duce...// O floare de cireș zburată/ De vîntul ce adie,/ Se duce iute și se lasă/ În unda-i străvezie!//...// O jale-adîncă mă cuprinde/ Gîndind la trista floare,/ Ce-aleargă-n bulgări de lumină,/ Plutind în depărtare...// Și fără să vreau gîndesc la viața-mi/ C-așa poate să fie/ Ca floarea albă aruncată/ În unda străvezie!” (*Floarea de cireș*). De la aceste observații alegorice pornește o linie de elegii reflexive - sumbre, desigur - de a căror ”înălțime de cuget”, dobîndită natural, fără maeștri, sînt încîntați și Iorga și Savin. Cugetările-s triste, firește, dar nu dincolo de banalitățile dureroase ce se pot gîndi în astfel de situații. Devin mai acute prin amestecul de biografie concretă: ”Vîntule rău și turbat,/ Multe flori ai scuturat!//...// Multe glasuri, multe gînduri/ Le-amuțești în patru scînduri!//...// Toate-n lume au o lege,/ Rău de cel ce-o înțelege:/ Vîntul mi-a stins florile/ Și moartea surorile!” (*Vîntule!*...). Și, desigur, prin constanța angoasei, printr-un fel de imperativitate tot mai urgentă a ei, fie că se manifestă pur ”reflexiv” (ca-n această dedicație *Pe album*: ”Ca umbra nopții înstelate/ Ce piere-n revărsat de zori,/ Cînd aurora se ivește/ Și roua cade peste flori,// Astfel a noastră viață tristă/ Se stinge iute pe pămînt!/ Și cît de vesel fie traiul/ Sfirșitul este un mormînt” etc.), fie că propria condiție concretă vibrează în reflecție: ”Da, în lumea asta mare/ Treci din viață pragul morții,/ Ca o rază trecătoare/ Din lumina unei torții!// Iar corpul rămas rece/ Cu obrazul de pămînt,/ În cîntări tînguitoare/ Îl scoboară în mormînt” etc. (*Da, în lumea...*). Seninătatea aceasta reflexivă se destramă însă cînd sentimentul morții devine tot mai iminent și Alexandrina își strigă tare nedreptatea, răzbunîndu-se printr-un holocaust imaginativ: ”Și nu știu cum pătrunsă/ De-adîncă vrajă-a nopții,/ În sufletu-mi simt groază/ De gîndurile morții!// Cum, de-oi muri acum,/ Aceste mii de stele/ Vor lumina țărîna/ Deasupra groapei mele;/ Și alți simți-

vor vraja/ Atîtor nopți frumoase,/ Cînd eu voi fi pierdută/ Prin bolți întunecoase?// O, nu! În clipa-aceea,/ Cînd sufletu-mi s-o stinge,/ Aș vrea să văd tot cerul/ În flacără și sînge!...// Va rămînea atunci/ O noapte-ntunecată;/ Iar moartea-și va deschide/ Puternic a sa poartă” etc. (*Stingere*). E un resentiment autentic, de tăria celui al lui Cecco Angioleri atunci cînd ar fi dat foc la lume cu un sonet. Cred că e momentul de maximă ”sinceritate” al Alexandrinei, un strigăt din rărunchii revoltei. Păcat că-n rest e o fată de atîta bun simț! Și care(-și) eminescianizează prea cuminte moartea: ”Anii au trecut și mulți vor trece,/ În liniștea morții eterne./ Tu vei dormi, pe cînd salcîmii/ Deasupra-ți florile și-or cerne...” (*În liniște...*). Sau scrie lied-uri funebre rezolut: ”Bate vîntul șuerînd,/ Cade frunza suspinînd/ Și-n suspinul ei ușor,/ Ea îmi spune c-am să mor.// O întreb pe gînduri dusă/ Și cu ochii în pămînt:/ - Unde este fericirea? – *În mormînt!*” (*Cade frunza*). Fundalul biografic dă gravitate compozițiilor (sau inhibă, totuna), care nu-s totuși decît exerciții cu model (ca artă), dar mai ales cu febră confesivă (ca jurnal).

Prozele – nici ele multe – au putere de observație, de notație de amănunt (cînd o exersează, ca-n *La horă*), dar mai ales înclinații romanțioase (iubiri cu crime, ca-n *Din dragoste*, sau iubiri fatale, cu nepotrivire de clasă; în fine, patimi grele, dar nedezvoltate artistic). Dar cine ar putea avea pretenții?!

Bibliografie:

- Mihăescu, Alexandrina, *Flori de zăpadă*, Opera postumă, Ediția III, Cuprinzînd bucăți inedite, portret și semnătură, Tipografiile Române Unite, București, 1926;
Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900, Editura Academiei, București, 1979;
Antemireanu, Al., *Alexandrina Mihăescu*, în ”Epoca”, nr. 690/1898;
Chendi, Ilarie, *Pagini de critică*, Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și bibliografie de Vasile Netea, Editura pentru literatură, București, 1969;
Constant, Savin, *Viața și opera poetei Alexandrina Mihăescu*. Lucrare premiată de revista ”Clipa”, Tipografiile Române Unite, București, 1926;
Iorga, Nicolae, *Oameni cari au fost*, I-II, Ediție îngrijită, prefață și note de Ion Roman, Editura pentru literatură, București, 1967;
Zamfir, Mihai, *Proza poetică românească în secolul al XIX-lea*, Editura Minerva, București, 1971.